

принципу; (4) застосування значної кількості різноманітних тестів для перевірки наявності умов для згаданої доктрини; (5) підняття корпоративної вуалі відбувається не в усіх випадках, коли компанія не в змозі самотійно задовольнити вимоги кредиторів, а лише у разі шахрайських дій, недобросовісних спроб ухилитися від виконання прийнятих на себе зобов'язань, порушення справедливості [3].

Враховуючи вищевикладене та зважаючи на загрозову ситуацію із захистом інтересів кредиторів від недобросовісних дій боржників в Україні, досить актуальним є питання запровадження доктрини «підняття корпоративної вуалі» у вітчизняну практику правозастосування. Однак слід пам'ятати про небезпеку, яка криється у правових реаліях нашої країни. Корупція, а інколи і непрофесіоналізм суддів можуть призвести до того, що в Україні шляхом необгрунтованого застосування цієї доктрини до відповідальності за зобов'язаннями іншої особи будуть притягатися особи, які не мають підстав нести таку відповідальність. Аби уникнути небезпеки легкого заперечення випробуваного віками інституту юридичної особи з її відокремленістю майна та обмеженою відповідальністю, на нашу думку, доцільно на законодавчому рівні визначити правовідносини, у рамках яких може ставитися питання про застосування даної доктрини, підстави та умови її застосування, порядок та обсяги доказування зловживань тощо. Застосування цієї доктрини у судовій практиці України сприятиме розвитку інституту соціальної відповідальності бізнесу та ефективній протидії зловживанням статусом юридичної особи і недобросовісним діловим практикам.

Список використаних джерел

1. Верещагин А. Н. «Пронзание корпоративной вуали» (PCV) в англо-американском праве и применимость его решений в российской правовой среде / Александр Николаевич Верещагин // Тезисы для круглого стола РШЧП 29 марта 2012 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.privlaw.ru/files/Tezisy_Verechagin_29.03.12.doc
2. Попов Е., Попова Е. Корпоративная вуаль / Екатерина Попова, Евгений Попов // Коллегия. – 2002. – № 6. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lin.ru/document.htm?id=2225048262769727831>
3. Тай Ю. В. Снятие корпоративной вуали в частном праве / Ю. В. Тай // Тезисы для круглого стола РШЧП 29 марта 2012 г. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.privlaw.ru/files/Tezisy_Taya_29.03.12.doc

*Кисельова Т. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри галузевих
правових наук НаУКМА*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІО-ПРАВОВОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВИХ ЯВИЩ

З ускладненням економічного життя сучасного українського суспільства, появою нових суспільних інститутів і запровадженням сучасних технологій

актуалізується проблема підвищення ефективності впливу права на суспільні відносини. Тільки на основі науково обґрунтованих положень, які максимально наближені до практики, прогнозують і вирішують практичні проблеми, можна досягти якісного і дієвого правового регулювання цих відносин.

Проблема відірваності традиційної правової науки від практики, її орієнтації на теоретичні дослідження визнана в усьому світі. Позитивістська теорія права, яка зводить його до нормативних актів, прийнятих і санкціонованих державою, або так званий підхід «право чорної літери» (black letter law), що будується суто на аналізі текстів нормативних актів, усе більше не задовольняють потреб сучасної науки.

Спроби наблизити правові дослідження до реалій життя за допомогою нової науки – соціології права – було зроблено ще століття тому. Але незважаючи на те, що термін «соціологія права» вперше був застосований італійським філософом права Діонісіо Анцілотті 1892 р., і перша наукова праця з соціології права написана Євгеном Ерліхом у 1913 р. на європейському континенті, соціологія права як окрема наука виникла тільки в середині 50-х років минулого століття в США, і згодом поширилась у Європі [1]. Із самого початку соціологія права була покликана вивчати закономірності та механізми взаємодії суспільства як соціальної системи і права як його підсистеми» [2, с. 5].

На цей період становлення соціології права як науки припадає зростання інтересу соціологів до правових явищ, з одного боку, і посилення масового руху за ліберальні цінності та права людини в західних країнах. Перші емпіричні дослідження права проводились американськими і британськими соціологами і були орієнтовані на виявлення правової дискримінації щодо раси, полу, соціального становища громадян та пошук шляхів її усунення. Багато досліджень було присвячено виявленню правових потреб незаможних верств населення і створенню системи державного забезпечення цих потреб – безоплатних юридичних консультацій, безоплатної правової допомоги населенню тощо.

Незважаючи на те, що ідеї перших теоретичних досліджень із соціології права, які здебільшого переймалися філософським питанням «що є право», створили основу для сучасних досліджень, багато науковців вважають, що соціологія права так і залишилася розколота на дві частини – теоретичну та емпіричну [3].

За останні роки з'явилося багато напрямів дослідження права в суспільному контексті, які намагаються так або інакше вплинути на державну політику і правові зміни в суспільстві. Ці напрями отримала різні назви, наприклад, «право і суспільство» (law and society), «право в контексті» (law in context), емпіричні правові дослідження (empirical legal studies), «право в дії» (law in action), соціо-правові дослідження (socio-legal studies) [4].

Останній із названих вище напрямів – соціо-правові дослідження – був розроблений ученими у Великобританії і наразі займає там значні позиції, навіть порівняно із соціологією права. Все більше дисертаційних досліджень здійснюється в цій сфері, з'являються нові соціо-правові дослідні центри,

університети дедалі більше пропонують студентам спеціалізовані курси, або навіть ступені, з соціо-правових студій.

Соціо-правові дослідження у Великобританії залишаються тісно пов'язаними з державною політикою і законодавчим процесом. У багатьох випадках проекти з соціо-правових досліджень у конкретній сфері суспільних відносин ініціюються і фінансуються державою, яка намагається підвищити ефективність правових актів і адміністративних послуг населенню.

Так, наприклад, 1998 р. в Англії були прийняті нові Правила цивільного процесу, які спростили судову процедуру, підвищили її ефективність і запровадили заохочувальні засоби для того, щоб сторони вирішували свої спори шляхом медіації (метод несудового вирішення спорів за допомогою незалежного посередника). За оцінками експертів реформа цивільного процесу в цілому досягла своєї мети. Адже за чотири роки до цієї серйозної правової реформи уряд створив Комісію для підготовки законопроекту, яку очолив Лорд Вульф. Протягом 1994-1996 рр. було створено 12 робочих груп, куди увійшли представники міністерств і відомств, правники-практики, баристери і соліситери, судді, інші працівники судів, і найголовніше – науковці. На завдання Лорда Вульфа вчені з Університетського Коледжу Лондонського університету провели ґрунтовне дослідження судових витрат і виявили занадто великі витрати на судову систему як з боку держави, так і з боку громадян [5]. Лорд Вульф і його колеги відвідали з метою обміну досвідом США, Австралію, Гонконг, Канаду. Протягом декількох років у двох Лондонських судах здійснювались правові експерименти із запровадження медіації та інших нововведень. Понад 300 осіб і організацій надали письмові відповіді на запитання Лорда Вульфа щодо деталей майбутньої судової реформи. За результатами досліджень було проведено 28 наукових конференцій і семінарів, видано два томи Звіту «Доступ до правосуддя» [6]. Не дивно, що так ґрунтовно підготовлені реформи завершилися успіхом.

З огляду на широку підтримку соціо-правових досліджень у Великобританії урядом, деякі вчені вважають, що соціо-правові дослідження обслуговують державну політику або спробують впливати на неї [3, с. 27]. Більш широкий погляд на соціо-правові дослідження представляє їх як міждисциплінарний підхід, який синтезує методи і теоретичні здобутки різних соціальних наук, передусім соціології, а також економіки, психології, соціальної політики, соціальної антропології та інших.

Сформулюємо основні засади цього підходу до правових досліджень.

По-перше, соціо-правовий підхід розширює сферу наукового аналізу правових явищ, розглядаючи правові явища в контексті суспільства, його структур і інститутів.

По-друге, соціо-правовий підхід включає в аналіз неформальні, подекуди навіть анти-правові явища, такі як, наприклад, ділові мережі, бізнес-етика або корупція. Для цього досліднику необхідно «поринути» в інші соціальні дисципліни, бути обізнаним у соціологічних, економічних та інших теоріях.

По-третє, соціо-правові дослідження ставлять за мету не лише виявлення практичних правових проблем, але й докорінні причини (витоки) цих проблем.

Ці причини здебільше криються не в недосконалості правового регулювання, а в специфіці неформальних відносин, які є невід'ємною частиною суспільних відносин. Тому соціо-правові дослідники ставлять багато запитань «чому?» і намагаються дати на них відповідь.

По-четверте, соціо-правові дослідження проводяться на емпіричному рівні за допомогою кількісних та якісних соціологічних методів, таких як: анкетування, статистичний аналіз, глибинне інтерв'ю, спостереження, фокус-групи, контент-аналіз тексту тощо. Іншими словами, висновки щодо причин проблем правового регулювання даються не довільно з огляду на особистий досвід або почуте від колег-практиків, а ґрунтуються на перевірених даних, отриманих за допомогою емпіричних наукових соціологічних методів.

Ці принципи означають, що вивчення правових явищ крізь призму соціо-правового підходу не закінчується, а тільки починається з аналізу тексту нормативних актів, які регулюють ці правові відносини. І, хоча зрозуміло, що соціо-правові дослідження вимагають набагато більше інтелектуальних і фінансових витрат, ніж традиційні правові дослідження, результат завжди виявляється вартим цього.

Список використаних джерел

1. Trevino, A. The sociology of law in global perspective // The American Sociologist. – 2001. – № 32.2. – р. 5-9.
2. Соціологія права: Підручник для студентів юрид. спец. вищих навчальних закладів / М. І. Панов, Н. П. Осипова, Л. М. Герасіна та ін.; За ред. Н. П. Осипової. – К., 2003.
3. Travers, M. Sociology of law in Britain // The American Sociologist. – 2001. – № 32.2. – р. 26-40.
4. Abel R. Law and society: Project and practice // Annual Review Law and Social Science. – 2010. – № 6. – р. 1-23.
5. Національний архів, Міністерство юстиції Великобританії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dca.gov.uk/civil/final/annex3.htm>
6. Звіт «Доступ до правосуддя». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.dca.gov.uk/civil/final/contents.htm>

*Колінчук Х. Г.,
старший викладач кафедри
галузевих правових наук НаУКМА*

ЗАХИСТ ПРАВ ДОБРОСОВІСНОЇ СТОРОНИ ДОГОВОРУ, ЩО БУВ УКЛАДЕНИЙ ОДНИМ ІЗ ПОДРУЖЖЯ БЕЗ ЗГОДИ ДРУГОГО

Особливістю правового режиму спільного майна подружжя є те, що здійснення права спільної сумісної власності відбувається за їхньою взаємною згодою. У зв'язку з тим, що на практиці переважну більшість договорів із третіми особами укладає один із подружжя, при правовому регулюванні здійснення права на розпорядження спільним майном має бути досягнутий розумний баланс захисту інтересів того з подружжя, який не давав згоду на